

Türkiye’de Yükseköğretim Sistemi Üzerine Düşünceler

Gonca Telli Yamamoto

Maltepe Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Maltepe, İstanbul. ORCID ID: 0000-0002-8238-3185

Özet

Dünyada bilgi çağına yönelimler bazen isteyerek bazen de zorlayarak yükseköğretim kurumlarında değişimlere ve farklı çözüm arayışlarına yol açmaktadır. Eski ve klasik tarzda eğitim veren ve güncel anlamda beklenen değerleri sunamayan, gelecekteki değişime bireyleri hazırlayamayan ya da araştırma potansiyelini bu gelişmelere uyarlayamayan yükseköğretim kurumlarının da ayakta kalmasının zor olduğu düşünülmektedir. Dünyada yaşanan bu teknolojik değişimden üniversite kurumlarının kendini uzakta tutmasına ve etkilenmemesine imkân bulunmamaktadır. Çevrimiçi teknolojiler her noktada bireyleri kuşatmaktadır. Türkiye’nin de kendi yükseköğretim sistemi içerisinde mevcut yapıların getirmiş olduğu ataletten arınması, gençleri etkileyebilecek şekilde bir cazibe merkezi haline gelebilmek için daha atak, hayal gücü ve fikir geliştiren program ve uygulamalara yönelmesi gerekmektedir. Dünya’daki ve Türkiye’deki var olan sistemleri ana hatlarıyla ele alarak bir kavram haritası çerçevesinde değerlendirdiğimiz unsurların detaylandırılmasıyla özgün bir çalışma ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada en hızlı gelişme sağlayabilecek e-öğrenme potansiyeline de değinilmiş MOOCs’ların gelişimi üzerinde durulmuş ve ülkemizde gerçekleşen bazı zoraki hatalı uygulamaların uzaktan öğretimle geniş kitlelere hizmet sunabilecek sistemleri güdük bırakması gibi sorunlara yol açtığı ve bu boşlukları doldurabilen yapıların yakın gelecekte üniversitelerle dahi yarışabileceği öne sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: yükseköğretim; kavram haritası; Türkiye; teknoloji; gelişim; değişim; e-öğrenme;

Thoughts on Higher Education System in Turkey

Abstract

The tendencies towards the information age in the world lead to changes in higher education institutions. It is not possible for the university institutions not to be affected from these technological changes in the world. These institutions have been searching for different solutions. It is a real problem for higher education institutions if they continue using the traditional education styles and not to present the expected values. These institutions should prepare individuals for future changes or to adapt their research potential to these developments. This paper discusses a conceptual map of the existing system in Turkey. Turkish Higher Education Institutions should purify from the inertia in its higher education system. There should more new studies to become the center of attraction that can affect young people. Higher Education Institutions should also be directed to programs and practices that develop the imagination and ideas. Online technologies surround individuals at every subject. It is also mentioned that the e-learning has this potential. MOOCs can be given as an important example. E-learning can provide both productivity and efficiency and bring capacity for higher education. Some of the wrong applications which causes some problems on e-learning applications has been also discussed.

Key Words: higher education, conceptual map, Turkey, technology, development, change, e-learning

1. GİRİŞ

Teknolojide ve iletişimdeki yenilikler ve gelişmeler eğitim alanında da pek çok farklılığın ortaya çıkmasına sebep olmakta ve teknolojinin etkisi ile gerek kaynak (bilgi, insan ve finansal) gerekse işlemler ve süreç açısından farklı durumlar ya da uygulamalara yol açmaktadır. Bu gelişmeler ve internetin yaşamımıza girişi bir anlamda

küreselleşmeyi de tetiklemiş ve küreselleşme kavramı ile birlikte dünya çapında sanal girişimlerin sayısını hızla artırmıştır (Telli Yamamoto, Telli, Featherstone, & Borstoff, 2006). Dolayısıyla hem işgücü hem de işveren tarafında sanal iş hayatının boyutlarının anlaşılması, uyarlanması ve insan/kültürel boyutlara uygun hale getirilmesi gibi konularda eğitim ve öğrenme alanını ilgilendirmektedir. Üstelik teknolojik gelişmeler ve yenilikler bireylerin özelliklerine, davranış tarzlarına hem de üniversite tercihlerine farklılıklar getirmektedir. Bu talebi farklılaştırmakta ve bu taleplere düzgün şekilde karşılık verebilecek hizmetlerin yaratılması ve bilgi çağına uygun çözümler sunulması açısından da üniversitelerin öncü rolü üstlen-

*Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Gonca Telli Yamamoto, Email: goncatelli10@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date: 14.11.2018
Kabul Tarihi / Accepted Date: 08.12.2018

Doi: 10.26701/uad.482681

mesi gerekmektedir.

“Öğrenme doğumdan ölüme insanoğlunun yaşam sürecini zenginleştiren ve kolaylaştıran çevresel unsurların anlamlandırılması ve yaşama katılması olarak tarif edilebilir. İnsanlar yaşamları boyunca çevreleri ile etkileşim sonucu öğrenmenin temelini oluşturan bilgi, beceri, tutum ve değerler şeklinde edinimler kazanırlar.” (Telli Yamamoto, Eğitimde Dijital Değişim ve Lojistiğe Etkileri, 2018). Kısacası öğrenme; bireyde davranış değişikliği meydana getirme sürecindeki edinimler olarak tanımlanabilir. Eğitim, öğretim ve öğrenme birbirleriyle iç içe olan kavramlardır. Eğitim ve öğretimin amacı öğrenmeyi sağlamaktır. Eğitim ve öğretim sürecinde yer alan çalışmalar ve etkinlikler, ilgili eğitime yönelik amaçlar doğrultusunda, birtakım davranışlarını değiştirebilecekleri, yeniliklere uyum sağlayabilecekleri uygun ortam yaratarak bireyleri buna uygun yaşantıya hazırlar.

Üniversiteler öğrenme ve eğitim alanına yön veren ve konusunda ciddi araştırma geliştirme, eğitim öğretim, topluma hizmet sunan çok önemli öğretim kurumlarıdır. Gerçekleşen tüm bu değişikliklerden aynı zamanda üniversiteler de etkilenmekte ve üniversitelerde gerçekleşen ilerlemeler sayesinde de gerek bireysel gerekse toplumsal faydalar sağlanmaktadır. Bu mantık çerçevesinde üniversiteler sadece etkilenmekle kalmayıp bu konu(lar) da etki yaratma potansiyeli olan ve evrensel bilginin üretildiği, geliştirildiği, iyileştirildiği zaman zaman da farklılaştırıldığı yapılar olmalıdır. Ancak üniversitelerin çoğu şablon üniversite yapısından çıkamamakta hatta bazı üniversitelerdeki programlar neredeyse birbirinin tıpatıp aynısı halinde hizmet sunmaktadır. Bu bağlamda yapılan akreditasyon çalışmalarında üniversitelerin benzerliklerinden çok farklılıkları ele alınarak hareket edilmelidir. Aksi takdirde bir üniversitenin ortam ve koşullarıyla diğerinki örtüşmediği için yapılacak çalışmalar gerçek anlamda etkin ve verimli olmayabilir.

Diğer yandan üniversitelerin kendilerini dünyadaki değişim ve meydan okumalara uyarlamadığı konusunda eleştiriler bulunmaktadır. Hatta Greenwood & Levin, (2003, s.76-77) üniversitelerin bu tarz değişikliklerle baş edecek profesyonel ve idari yapılara sahip olmadığını belirtmektedir. Üstelik Greenwood ve Levin daha da ileri giderek üniversitelerin dış dünyaya ayak uydurmakta çok zorlanan, birbirleriyle doğru dürüst iletişim kuramayan ve kendi alanlarını herkese kapalı tutan çok bürokratik ve hiyerarşik örgütler şeklinde ifade ederek üniversitelerdeki iş örgütlenmesini sanayi devriminin başlangıcından kalma Taylorist bir kalıntı olarak değerlendirmektedir. Oysaki günümüzde dünya açık kaynak kullanımı ve bilginin bilgiye altyapı oluşturması gibi unsurları içeren bir özelliğe bürünmekte ve farklı yapılarda türeyen ve gelişen bilgi farklı platformlarda paylaşılabilecek hale gelmektedir. Bunun yanında üniversitelerin varoluşunun temel öğelerinden biri olan gençlerin beklentilerini de anlamak gerekir.

Günümüz gençlerinin geçmişe nazaran çok farklı bir

dünyada büyüdüğü açıktır. Çoğu teknolojiyle barışık ve doğduğu anda bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarının olduğu ortamlara doğan yeni bir nesille karşılaşmıştır. Son yıllarda bir öğrencinin yaşamı boyunca çok fazla işe girip çıkacağı hatta en az 5 sektörde 17 işte çalışacağı beklentisinden söz edilmektedir (Zhang, 2017). Mc Kinsey Global Institute (2017) raporuna göre teknolojik otomasyonun mesleklerin yüzde 60'ını otomatikleştireceği ve bugün olmayan yeni bazı meslekleri ortaya çıkaracağı beklenmektedir. Bu tarz otomasyon sistemlerinin de 2030 yılına kadar işlerin% 70'ini ve iş yapma tarzlarını etkilemesi beklenmektedir (Zhang, 2017 içinde FYA, 2016).

Bütün bu gelişmeler ise gençlerin yeni iş dünyasına ayak uydurmak için yeni beceri setleri geliştirmelerini gerektirmektedir. Daha farklı düşünme sistemleri ve yeni alışkanlıkların da ele alınacağı bu beceri setleri ise inovatif ortamlardan beslenerek başarılı olabilir. Yani gençlerin bu yeni ortama hazır olabilmesi için öğrenmeyi, düşünmeyi ve kendini bu ortamlara adapte etmeyi öğrenmiş olması gerekmektedir. Üniversiteler bunu sağlayabilecek şekilde hayal gücü ve yaratıcılığı da besleyebilen ortamlara dönüşmelidir.

Geçmişten kalma diye değerlendirebileceğimiz yukarıda ifade edilen Taylorist tarz örgütlenmelerin getirdiği etkiler ve geçmiş geleneksellikten gelen alışkanlıkların üniversiteleri hayal gücünden yoksun bıraktığı ifade edilmektedir. Barnett'e (2011) göre “Üniversite hakkındaki fikirler, kapalıdır; bu büyük oranda gönüllü bir kapalıdır. Üniversite fikirlerin açık hale gelmesinin gerekli bir koşulu, hayal gücünün iyileşmesidir”. Bu iyileşmeyi sağlayabilecek unsurların başında ise yine teknoloji ve iletişimdeki yenilikler ve bu yeniliklerin sunduğu fırsatlar gelmektedir. Bu yüzden üniversitelerin de fikirleri ele alarak değerlendirebilen bir yaklaşım tarzını sürdürmesi gerekmektedir.

van den Bosch (2003) ise yükseköğretim ve öğrenim konusunda idealize edilmiş beş görüşü ifade etmiş bu görüşleri de;

- Bilgi Kaynağı olarak üniversite,
- Fabrika olarak üniversite,
- Bilgelik kaynağı olarak üniversite
- Partner olarak üniversite
- Bir fikir olarak üniversite olarak kategorize etmiştir.

Buradaki son görüş olan “Fikir olarak üniversite” hakkındaki düşüncesinde van den Bosch; bir akademik derecenin sadece herhangi bir disiplin dalında görülen öğrenime değil, bireyselleştirilmiş bir öğrenimi tamamlamış ve önemli bir çalışma yapmış olmaya bağlı olduğunu ancak bunu karşılamak yerine çoğu üniversitelerin belli bir disipline dayalı öğrenim kadroları bulunduğunu ifade ederek durumu eleştirel gözle ele almıştır (2003, s.163).

Öte yandan insanlar üniversitelerin çeşitli bölümlerine

çeşitli nedenlerle başvurmaktadır. Örneğin, Broughton işletme okullarına başvuranları iki kategoride toplamaktadır; neden o bölüme geldiklerini tam olarak bilenler ve sadece gelenler (Broughton, 2009, s. 40). Benzer tablo bütün alan, bölüm ve üniversite seçimleri için geçerlidir.

Ayrıca kuruluşunun başlangıcında bir dönem YÖK’ün bütün üniversiteleri aynı şablona taşıdığı eleştirileri 2000’li yılların başında yoğun şekilde medyada yerini almıştır (<http://www.yenimesaj.com.tr>, 2001; <https://www.yenisafak.com>, 2003). Benzer mantıkla eleştirel kitaplar da basılmış ülkemizde de bazı tartışmalar yaşanmıştır. Bu ve benzer eleştiriler ve tartışmaları yeniden ele almak ve buna yönelik olarak Türkiye’deki Yükseköğretim Sistemi’ni teknolojik değişim ve gelişim yönüyle irdeleyen bir derleme çalışması yapılması uygun görülmüştür.

2. TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

2.1 Yakın Tarihteki Gelişmeler ve Yeni Eğilimler

Türkiye’deki eğitim sistemi içerisinde üniversitelerin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Darülfünundan üniversite yapıya geçmek için bazı çalışmalar yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra yurtdışına yetenekli öğrencileri gönderilerek “üniversite reformu” için hazırlıklara başlanmıştır. *1927-1928 eğitim döneminde 42, 1928-1929 eğitim döneminde 170 ve 1929-1930 eğitim döneminde de 288 öğrenci yurtdışına gönderilmiştir.* Bu öğrenciler yetiştikten sonra üniversite reformuna 1933 yılında geçilmiştir (Erdem, 2012). Bu reform üniversitelerin yurt geneline yayılmasına da vesile olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise nüfus artışına üniversite artış hızı tam olarak ayak uyduramamıştır. Üniversitelere başvuran insan sayısına göre yeterli arz sağlanamamıştır. Bu yüzden 1940’lı yıllardan sonraki yeni üniversite kurma çabalarının *sayısal sonuçlara odaklı* (nicel) şekilde çözüm arayışları olduğu düşünülebilir. Yeni kurulan üniversitelerin bir kısmı ise büyüyen üniversitelerin bölünmesi ile ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de gelişen yükseköğretim çalışmaları, Günay ve Günay (2017) tarafından tarihsel gelişim çerçevesinde irdelenmiş ve son dönemlerde ciddi nicel büyüme yaşayan sistemde niteliksel olarak da gelişmelerin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer etkileyici durum ise, aslında Kaliforniya’da başlayan ve o dönemde ve sonrasında gelişen kitleleşme ve genişleme ihtiyacının ortaya çıkmasıyla üniversite tarafında da etkili olan Kaliforniya Master Planının neredeyse tüm dünyada temel alınmasıdır. Bu plan üniversite politikalarının 1990 sonrasında uygulanması bakımından dünyada yükseköğretim politikalarının ana gündemine oturmuştur [Kurtoğlu (2018) içinde Marginson, 2016]. Bu çalışmaya göre ülkelerin küresel bilim ve teknoloji sistemine erişimleri küresel rekabetteki konumları açısından da belirleyici olmaktadır. Kendi araştırma kapasitesi yeterli olmayan ülkeler bağımlı kalmayı sürdürmekte ve yeni teknoloji ve bilgi yoğun üretimin dışında kalmaktadır. Bu bağlamda tüm ülkelerin belirli bir bilim kapasitesine ihtiyacı olmakla birlikte küresel

sıralamalardan etkilenmektedir. Bu yüzden küresel sıralamalara bu bağımlılık etkileri de yansımaktadır. Türkiye’deki yükseköğretim kurumları da bir dönem Kaliforniya Master Planına dayanan uygulamalardan esinlenmiştir. Üniversitelerin eğitim kapasitelerinin yanında araştırma kapasitelerini de yeniden değerlendirmek gerekmektedir.

Bundan yola çıkarak üniversitelerin araştırma kapasitelerini geliştirmek için büyük çaba sarf etmesi gerekmektedir. Ancak bahsi geçen araştırmanın rakam (çeşitli indekslerde yer alan atıf sayıları gibi) ya da kayıtlardaki başarılar olarak değerlendirilmekle kalmayıp başta üniversitenin yerel çevresi olmakla birlikte ulusal ve uluslararası ölçekte fayda yaratması ile ele alınmalıdır. Çünkü çoğu zaman yayınlara yansıyabilen bu çabalar zaman içerisinde sadece yayınlar üzerinden ya da alıntılar üzerinden şekle dönük çabalara dönüşebilmekte ve bazen bilimsel veya toplumsal anlamını yitirebilmektedir. O yüzden bilimselliğin değerini de tekrar gözden geçirmek bireysel ve sosyal dönüşüm ve değişimlerle ortaya çıkan dinamiklere göre üniversitelerde güncellemelere gitmek ve yenilik hareketlerine geçmek, çevreye ve topluma dönük konulara duyarlık ve hatta üniversitelerin kendine göre uzmanlaşması gibi çözümlere yönelmek gerekmektedir.

Günay ve Günay’a göre (2017) Türk Yükseköğretim Sistemi, 1981 yılında, 19 devlet üniversitesine, 237.000 öğrenciye ve yaklaşık 21.000 öğretim elemanına sahipken, 2017 itibarıyla 114’ü devlet ve 67’si vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 181 üniversiteye, yaklaşık 152 bin öğretim elemanı ile 7,2 milyon öğrenciye ulaşmıştır. 2018 yılı itibarıyla ise Türkiye’de 129 Devlet Üniversitesi, 72 Vakıf Üniversitesi ve 5 Vakıf MYO olmak üzere toplam 206 adet üniversite kurum ve buna mukabil 161.263 akademisyen, Açıköğretim Fakültelerinin de desteğiyle 7.560.371 öğrenci bulunmaktadır (YÖK). Belirtilen verilere göre üniversite talebini karşılamak için açıköğretim ve e-öğrenme sistemlerinin de büyük destek sunduğu açıktır.

2000’li yıllara kadar bilgisayarın ve buna bağlı olarak gelişen teknolojilerin çağı bu kadar çabuk değiştireceği ve dünyanın neredeyse küçük bir köy haline geleceği düşünülemezdi. McLuhan, Gutenberg Galaxy adlı eserinde elektronik medyanın (o dönemde TV, telefon, radyo) insanlara ve toplumlara etki edeceğini öngörerek dünyayı küresel bir köy olarak değerlendirmesinin üzerinden fazla bir zaman geçmeden; dijitalleşme ve küresel eğitim pazarının internetten yararlanması eğitim anlayışının boyutlarını da ciddi şekilde etkilemektedir (Telli Yamamoto, M-Öğrenme, 2009).

2. Açık ve Uzaktan Eğitim Ulusal Vizyon Çalıştayında çıkan verilere göre dünyada bilişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler eğitim öğretim süreçlerinde değişime neden olmuştur. Bu yüzden geleneksel eğitim ve öğretim süreçlerinin dışına çıkma gereksinimi doğmuştur. Klasik bir öğrenme yaklaşımı mevcut teknolojiyi kullanan bireyler ve öğrenenler için yetersiz kalmakta bu da son dönemlerde yapılandırmacı ve öğrenci merkezli eğitim

tirmek mümkündür. Kısa bir tanım verecek olursak kavram haritası daha geniş bir kavram başlığı altındaki kavramların birbirleriyle ilişkilerini gösteren iki boyutlu bir şemadır (Kaptan, 1998; Buzan & Buzan, 2011). Kavram haritaları sayesinde bilgiler zihinde daha somut ve görsel olarak düzenlenerek daha anlaşılır ve ilişkisi olan konular daha rahat seçilerek organize edilebilir hale gelir. Bu tarz haritalar ele alınan konu hakkında bir kapsam oluşturulması ve ele alınan konunun bütünleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bu anlamda karmaşık bir yapı arz eden geniş bir paydaş ve uygulama alanı olan yükseköğretim için de bu tarz bir haritanın oluşması ele alınan kavramın daha kolay irdelenmesini sağlayıp anlaşılır kılacaktır.

Kavram haritası ile (<https://www.mindmapping.com>);

- Ana fikir, konu veya odak merkezi bir görüntüde ortaya konur.
- Ana temalar merkezi görüntüden “dallar” olarak yayılır.
- Şubeler, ilgili satırda çizilmiş veya basılı bir anahtar görüntü veya anahtar kelime içerir.
- Daha az önem taşıyan konular, ilgili dalın “alt dalları” olarak temsil edilir.

Türkiye'de yükseköğretimin temel öğeleri Üniversiteler ve Üniversiteleri oluşturan insan grupları ve kaynaklardır.

2.3 Türkiye'de Yükseköğretim Sistemi

Bir toplumun gelişmesi bilginin üretimine, bilgilerin uygulamaya geçmesine ve gerek ticari gerek tarımsal gerek sanayi, hizmet ve bilgi yönlü faydaların ve yeni uygulamalarının yaratılmasına ve özünde insanın yetiştirilmesini veya öğrenmesini sağlamaya bağlıdır. Toplumsal gelişme için de *bilgi üreten ve ürettirebilen nitelikli kişilerin bir topluma kazandırılmasında büyük yarar vardır* (Şen, 2012).

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu sonrasında 1933'lerde temelleri atılan ve o dönemde çağdaş anlamda uygulamalara başlayan yükseköğretime nitelikli personel sağlamak için yetenekli gençler arasından pek çoğu yurt dışında tahsile gönderilmiştir. Öğrenci sayısı ve üniversite sayıları da yıllar itibarıyla artmış yine bu dönemde yenilikçi uygulamalar desteklenmiş çeşitli laboratuvarlar kurulmuştur. Ancak nüfus az ve çok genç nüfusa sahip yeni bir ülke olarak dönemsal siyasi akımlarla yükseköğretim açısından çeşitli değişimler ve eğilimler yaşanırken büyüme nicel anlamda gelişmiş nitelik konusu daha arka planda kalmıştır.

Zaten ülke nüfusunun artışı da orta ve yükseköğretim kurumlarına olan talebi artırmıştır. Yükseköğretim sistemi 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli sınav sistemi, öğrenci seçme sisteminde çeşitli uygulamalar (Uysal & Ersun Aydemir, 2016) ve 1980'lerde YÖK sisteminin kurulması ile yükseköğretim talebinin hızla artmasını karşılamaya çalışan bir yapı arz etmeye başlamıştır. Bu talep 2018'de dahi

çok yüksek olup çeşitli isimler alan yükseköğretim giriş sınavlarıyla seçilen ve yerleşen adayların yükseköğretim hizmeti veren üniversitelerden eğitim öğretim alması sağlanmaktadır. *Günümüzde Türkiye'de yüksek öğrenim sistemi YÖK tarafından yönetilir. YÖK özerk bir kuruluştur ve planlama, koordinasyon ve yükseköğretim yönetimini yükseköğretim yasalarına ve anayasaya göre yönetmekle mükelleftir (YÖK, tarih yok). YÖK'ün kendi beyanatında da belirtildiği gibi özerk olan üniversiteler için strateji ve planlar geliştiren ve bunların işleyişini kontrol etmekle sorumlu bir kurumdur. YÖK'ün organları da bunun sağlanması için hizmet sunmaktadır. Üniversiteler özerk yapıları olmakla birlikte mevzuata tabi kurumlardır. Devlet üniversitelerinin bütçeleri TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu ve daha sonra TBMM Genel Kurulundan geçerek onaylanır. Vakıf üniversiteleri ise kurucu vakıf katkıları, öğrenci gelirleri, bağış, finansman ve diğer gelirler ve AR-GE Proje ve hibe gelirleri içeren gider kalemleri ile akademik ve idari personel giderleri, toplantı yayın gibi çeşitli gider kalemlerinden oluşan bir vakıf üniversitesi bütçesiyle hareket ederler (İldem, 2014). Kısaca üniversitelerin başlıca olanakları; maddi olanaklar, insan kaynakları (akademik, idari, yardımcı personel) ve konum olarak sıralandırılabilir. Akademik ve idari kalite de bu olanakların doğru ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla sağlanabilir.*

Yükseköğretim, ortaöğretime tamamlayan öğrencilerin kayıt yaptırabilecekleri eğitim düzeyidir (Gölpek & Uğurlugelen, 2013). Bu durum, ülkelere göre değişmekle birlikte, ortaöğretim diploma notuna ve/ya üniversite giriş sınavında elde edilen başarıya göre yükseköğretim kurumlarına kayıt yapılması ile gerçekleşir. Yapılan kayıt öncesi öğrenci ve öğrenci aileleri bir tercih dönemi geçirmektedir. Ön lisans ve lisans öğrencilerinin ÖSYM tarafından düzenlenen sınavlardaki sıralamaya göre üniversitelere yerleşirler. Bu seçimlerde uygulamalar, eğitim öğretim alanları ve meslek kolları epey etkili olmaktadır. Ayrıca üniversitelerin sanayi olan işbirliklerine açık olması ya da ulusal veya uluslararası işbirlikleri de seçime etkili öğelerdendir. Bir başka durum da günümüzde üniversite yapıları ve rekabeti çok farklı boyutlara ulaşmış olması ve bilgi teknolojilerinin rekabeti küresel ölçeğe taşınmasıdır. Türkiye'deki üniversiteler de bu rekabetten payını almaktadır. Bu rekabet eğitim, öğretimi, araştırma ya da topluma hizmet konularında olabilmektedir.

Öte yandan üniversiteler sadece eğitim değil araştırma ve topluma hizmet yönleriyle de hem bireysel hem ekonomik hem de toplumsal fayda sağlayan kurumlardır. Üstelik çevresel değişikliklerden en fazla etkilenen ve bu tarz değişimlere en hızlı adapte olabilmeye yeteneğine sahip kurumlar olarak düşünülse de bazı düzenlemeleri henüz Greenwood & Levin'in (2003) bahsettiği Taylorist yaklaşımdan öteye gidememektedir. Bu yüzden üniversitemiz arasında farklılıkların olması ve şablon yapıdan daha esnek yenilikçi modellere yönelmek gerekmektedir.

Burada en hızlı, etkin ve yenilikçi olarak gerçekleşebilece-

ğini düşündüğümüz alan ise uzaktan öğretimdir. 1980'li yıllara kadar uzaktan eğitim olarak bilinen ve radyo TV gibi görsel işitsel teknolojileri kullanan eğitim sistemi bilgisayar teknolojisi sayesinde Açık ve uzaktan eğitim ya da bilgisayar destekli eğitim gibi adlarla anılmaya başlanmıştır (Telli Yamamoto, Demiray, & Kesim, Giriş, 2010). Bu yapılar bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve çeşitlenmesiyle birlikte mobil öğrenme (m-öğrenme), sanal öğrenme (artırılmış gerçeklikle öğrenme; sanal gerçeklikle öğrenme), v-öğrenme (video'yla öğrenme), e-öğrenme gibi uygulamalara dönüşmektedir.

Bu uygulamaların doğru bir şekilde hayata geçirilebilmesi için de başta belirtilen hayal gücü ve fikir geliştiren üniversite kavramına değinilmesi bu yeni tarz öğrenmeleri sağlayacak araçların temini ve materyallerinin hazırlanması ve kullanılması konusunda hareket planlarının oluşturularak bu çalışmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bir başka açıdan değerlendirecek olursak geçmişteki açık öğretim uygulamaları da MOOC uygulamaları da kitleselleşen öğrenmede rol edinmiştir. Bu yüzden üniversitelerin uzaktan eğitim sistemleriyle sunulan eğitimin hâlihazırda yürütülen yüz yüze eğitimden farklar gözetilerek ve sistem olanaklarının sayesinde çok daha geniş kitlelere ulaşabilmesini sağlamak da uzaktan eğitim faaliyetleriyle ilgili kritik konulardan biridir. Ancak mevcut durumda "Açıköğretim Fakülteleri" hariç, ülkemizdeki çeşitli uzaktan eğitim merkezleri tarafından sunulan program ve derslere ilişkin olarak; yapılan uygulamalar için verilen öğrenci kontenjan sayısının; ön lisans için 150 kişi, lisans için 100 kişi, yüksek lisans programları içinse 50 kişi gibi sınırlı rakamlarda tutulması; güz ve bahar dönemlerinde bu kısıtlı kontenjanlar için tekrar tekrar istek yapılması gibi bazı bürokratik işlemler gibi durumlar bu konuda henüz çok fazla bir ilerleme olmadığını işaret etmektedir (YÖK, 2014). Bu yüzden e-öğrenme tarafında üniversitelerde yapılan programlara ve derslere ilişkin olarak; bu ders ve programlara kontenjan sınırlamaları konulacağına, içeriklerin üretimi ve çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesine yönelik çabaların teşvik edilmesi ve bu tarz programların sayı ve nitelikçe artmasının küresel rekabet açısından da çok daha faydalı olabileceği düşünülebilir. Bunu sağlamak ve içeriklerin nasıl ve ne şekilde geliştirilebileceği öğrenmeyi ne şekilde etkileyebileceği konusunda araştırmalar yapılması da yine üniversiteler tarafında yapılması gereken faaliyetlerdendir.

SONUÇ

Türkiye'de Yükseköğretimin gelişimini ele alan bu tanıtımsal makalede öğrenmede teknolojinin getirdiği yeniliklerin üniversiteler tarafından ele alınması gerekliliği ele alınmıştır. Bu çalışmada üniversiteler hakkında düşüncelerin yeniden ele alınması ve gözden geçirilmesi üzerinde durulmuştur. Öğrenme kavramı ve öğrenme üzerine üniversitelerin sağladığı faydalar tartışılmaya çalışılmıştır. Üniversitelerdeki programların birbirlerine çok yakın ve benzer olmasının temelini üniversitelerin şablon bir

yapıya dönüşmesi olduğu ifade edilmektedir. Bu tarz yapıların üniversitelerin çeşitli dönüşüm ve değişimlere uyum sağlamasında engel teşkil eden durum ve ortamlar oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Çeşitli araştırmacıların görüşleri değerlendirilerek Taylorist felsefenin kalıntılarının yeni dünyadaki dinamiklerle örtüşmediği konuları üzerinde durulmuştur. Ayrıca yeni nesillerin eğilimlerinin göz önüne alınarak bazı değişimler olması gerektiği açıktır. Bilhassa üniversitelerin fikirlerin açık hale gelmesinin ve hayal gücünün iyileştirilmesi bakımından teknolojinin sunduğu fırsatları değerlendirmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Ayrıca Türk Yükseköğretimindeki gelişme yakın tarih bakımından ele alınmış buradaki gelişimin nitel olmaktan çok nicel kaldığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan Türk Yüksek Öğretimi Sistemi Kavram haritası üzerinden genel bir değerlendirmeye gidilmeye çalışılmıştır.

Hayal gücünün geliştirilmesi, inovasyon ve nitel gelişme konularında üniversitelere başka bir boyut getiren çevrimiçi öğrenme konusunun dikkatle incelenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dijital öğrenme anlamında MOOC yapılar değerlendirilerek dünyadaki öğrenci sayısındaki büyümenin üniversiteleri değişime zorlayıcı bir faktör haline geldiği konusu ele alınmıştır.

Bu bağlamda Türkiye'deki üniversiter yapı içerisinde çevrimiçi öğrenme konusu kısa hızlı ve etkin bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak çevrimiçi öğrenme sadece nicel değil nitel olarak da ele alınmalıdır. Fakat çevrimiçi öğrenme konusunda YÖK'ün bazı uygulama ve seçimlerinin yapılan çalışmaları etkin ve verimli kılmadığı, bu yüzden yeni modeller ve bilhassa içerik üretimi üzerinde durulması için gereken çalışmaların yapılması gerektiği önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Barnett, R. (2011). The Idea of the University in the Twenty-First Century:Where's the Imagination? *Yükseköğretim Dergisi*, 1(2), 88-94. 10 29, 2018 tarihinde http://www.yuksekogretim.org/Port_Doc/YOD_2011002/YOD_2011002004.pdf adresinden alındı.
- Broughton, P. D. (2009). *Harvard Business School'da Size Neler Öğretirler?* (P. Şiraz, & Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Buzan, T., & Buzan, B. (2011). *Zihin Haritaları*. (G. Teranlı, Çev.) İstanbul: Alfa yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2012). Atatürk'ün Liderliğinde Üniversite Reformu: Yükseköğreti ve Bilim Tarihimizde Dönüm Noktası. *Belgi*, 377-388. 11 13, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/417283> adresinden alındı.
- Gölpek, F., & Uğurlugelen, K. (2013). Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de Yükseköğretime Giriş Sistemleri. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(5), 64-77. 8 11, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/370683> adresinden alındı.
- Greenwood, D. J., & Levin, M. (2003). Üniversite-Toplum İlişkilerinin Yeniden Yaratılması: Eylem- araştırma/Akademik

- Taylorizm. O. N. Babüroğlu (Dü.) içinde, *Eğitimin Geleceği Üniversitelerin ve Eğitimin Değişen Paradigması* (Z. Dicleli, Çev., 1 b.). İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Günay, D., & Günay, A. (2017). Türkiye'de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi ve. *Yükseköğretim Dergisi*. 10 29, 2018 tarihinde http://www.yuksekogretim.org/Port_Doc/YOD_2017003/YOD_2017003002.pdf adresinden alındı.
- <http://www.yenimesaj.com.tr>. (2001, 5 27). 10 29, 2018 tarihinde Türkiye'de en çok eleştirilen kurum: YÖK: <http://www.yenimesaj.com.tr/turkiyede-en-cok-elestirilen-kurum-yok-H1049319.htm> adresinden alındı.
- <https://www.mindmapping.com>. (tarih yok). Theory Behind Mind Maps. 10 29, 2018 tarihinde <https://www.mindmapping.com/theory-behind-mind-maps.php> adresinden alındı
- <https://www.theverge.com>. (2018, 10 22). *YouTube is investing \$20M in educational content, creators*. 11 12, 2018 tarihinde <https://www.theverge.com/2018/10/22/18009908/youtube-learning-educational-investment-john-green-asapsience> adresinden alındı.
- <https://www.yenisafak.com>. (2003, 1 20). 10 29, 2018 tarihinde YOK üniversiteyi 'ocak' gibi görüyor: <https://www.yenisafak.com/gundem/yok-universiteyi-ocak-gibi-goru-yor-2673485> adresinden alındı.
- İldem, M. (2014). *Vakıf Üniversitelerinde Maliyet Yönetimi ve Bir Bütçe Uygulaması Örneği*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 11 13, 2018 tarihinde <http://library.ticaret.edu.tr/e-kaynak/tez/59142.pdf> adresinden alındı.
- Kaptan, F. (1998). Fen Öğretiminde Kavram Haritalarının Kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 95-99. 10 29, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/88113> adresinden alındı.
- Kurtoğlu, M. (2018). Kitap Değerlendirmesi: The Dream is Over. The Crisis of Clark Kerr's California Idea of Higher Education. *Yükseköğretim Dergisi*. 10 29, 2018 tarihinde http://www.yuksekogretim.org/Port_Doc/YOD_2018002/YOD_2018002011.pdf adresinden alındı.
- Marginson, S. (2016). *The Dream is Over. The Crisis of Clark Kerr's California Idea of Higher Education*. University of California Press .
- Mc Kinsey Global Institute. (2017). *Jobs Lost, Jobs Gained: Workforce Transitions in a Time of Automation*. Mc Kinsey Global Institute. 11 12, 2018 tarihinde <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/future%20of%20organizations/what%20the%20future%20of%20work%20will%20mean%20for%20jobs%20skills%20and%20wages/mgi-jobs-lost-jobs-gained-report-december-6-2017.ashx> adresinden alındı.
- McLuhan, M. (2011). *Gutenberg Galaxy: The making of Typographic Man* (15 b.). Toronto: Toronto University Press.
- Shah, D. (2018, 1 18). *By The Numbers: MOOCs in 2017*. 11 13, 2018 tarihinde <https://www.class-central.com/report/mooc-stats-2017/>: <https://www.class-central.com/report/mooc-stats-2017/> adresinden alındı.
- Şen, Z. (2012). Türkiye'de Yükseköğretim Sistemi Eleştirileri ve Öneriler. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Telli Yamamoto, G. (2009). *M-Öğrenme. 1. Ulusal Mobil Devlet Konferansı*. Ankara : mGCI.
- Telli Yamamoto, G. (2018, 4 4). Eğitimde Dijital Değişim ve Lojistiğe Etkileri. (İ. M. Komutanlığı, Dü.) İstanbul.
- Telli Yamamoto, G., Demiray, U., & Kesim, M. (2010). Giriş. G. Telli Yamamoto, U. Demiray, & M. Kesim (Dü) içinde, *Türkiye'de E-Öğrenme Gelişmeler ve Uygulamalar* (s. xii). Ankara.
- Telli Yamamoto, G., Telli, A., Featherstone, M., & Borstoff, P. (2006). Virtual Environments, virtual works, virtual lives? *Picmet 2006 Proceedings*, (s. 203-206). İstanbul.
- Uysal, D., & Ersun Aydemir, E. (2016). Türkiye'de Yükseköğretim Kavramı ve Yükseköğretimin İstihdam ve Ekonomiye Etkisinin Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 275-284. 11 8, 2018 tarihinde <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/1251> adresinden alındı.
- van den Bosch, H. (2003). Yükseköğretim ve Öğrenim Konusuna İdealize Edilmiş Beş Görüş. O. N. Babüroğlu (Dü.) içinde, *Eğitimin Geleceği Üniversitelerin ve Eğitimin Değişen Paradigması* (Z. Dicleli, Çev., 1 b., s. 155-165). İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- YÖK. (2014). *2. Açık ve Uzaktan Eğitim Ulusal Vizyon Çalıştayı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- YÖK. (2014, 2 20). *YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA UZAKTAN ÖĞRETİME İLİŞKİN USUL ve ESASLAR*. 11 22, 2018 tarihinde http://www.yok.gov.tr/documents/10279/38502/uzaktan_ogretim_esas_usul_25022014.pdf/ adresinden alındı.
- YÖK. (tarih yok). *Türkiye'de Yükseköğretim Sistemi*. 10 10, 2018 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/tr/web/uluslararasi-iliskiler/turkiye-de-yuksekogretim-sistemi> adresinden alındı.
- YÖK. (tarih yok). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. *Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı*. 11 3, 2018 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı.
- Zhang, V. (2017, 11 15). *The Real Value of Higher Education*. 11 12, 2018 tarihinde <https://edsurgeindependent.com/the-real-value-of-higher-education-5be66c92364a> adresinden alındı.